

En af forløberne for "Havnearbejdernes Klub af 1980" var "Havnearbejdernes Klub FRIHAVNEN". Allerede i 1967 holdte den sit 50 års jubilæum. Et jubilæum er en anledning til at genopfriske historien. Nedenstående er manuskriptet til den tale, der ved den lejlighed blev holdt.

Antagelig er det forfattet af daværende nævnsmand Jens Christensen (Sække-Jens).

Ved
Havnearbejdernes Klub FRIHAVNEN's
50-års JUBILÆUM
14. oktober 1967

Den 14. oktober 1917 stiftede havnearbejderne i Københavns Frihavn den nuværende klub under navnet Klubben Frihavnen - senere ændret til Havnearbejdernes Klub Frihavnen.

For at anskueliggøre klubbens arbejde og historie i korte træk, har vi søgt efter oplysninger, der kunne give et billede af tiden, der er gået, men da klubben ikke har lidt af den sygdom, der hedder at gemme på gamle sager, har kilderne ikke været store, og resultatet svarer hertil. Denne korte beretning om klubben bygger derfor på Forbundets jubilæums-skrift, gamle protokoller samt personlige erindringer.

Klubben Frihavnen er i virkeligheden ikke 50 år - men er endnu ældre, idet den stammer fra årene 1895-96 - dog under skiftende, navne- og organisationsforhold i tiden indtil 1917; for at danne sig et billede af havnearbejdernes liv i Frihavnen vil vi derfor gå tilbage til disse år.

De første tegn på organisation at havnearbejderne i Frihavnen er fra 1895, og vi vil gerne citere en udtalelse om arbejdsmændenes og dermed også. havnearbejdernes kår dengang:

På denne tid var arbejdernes kår yderst ringe, blandt de københavnske arbejdere var der mismod, håbløshed - mistro indbyrdes og bitterhed udadtil. I København udgjorde daglønnen pro dag 2,00 til 2,50 kr. for løst arbejde, og arbejdstiden var fra kl. 6,00 morgen til kl. 7,30 om aftenen.

I 1896 var nye tider ved at vinde indpas i Frihavnen. En formand Skårup indførte kullosning med **dampspil!** Dette medførte protester fra havnearbejdernes side og nægtelse af at udføre dette arbejde. På et af forbundet afholdt møde blev det besluttet, at **havnearbejderne i Frihavnen aldrig ville anerkende losning med dampspil!!!** Formand Skårup blev boykottet, og de arbejdere, der gik i arbejde hos ham, blev betragtet som skruebrækkere!

På et møde d. 21. august 1896 enedes man om, at nu talte forbundet - som klubben var medlem af - 300 mand, og dermed var så stærk, at der skulle gøres et lønfremstød mod Københavns Frihavn og DFDS, hvoraf særligt det sidste selskab var en dårlig betaler. I september 1897 underskrives den første overenskomst af Frihavnsdirektionen efter en konflikt; det nævnes desværre ikke, hvor længe denne første organiserede konflikt har varet.

Den 11. april 1899 følte havnearbejderne i Frihavnen, at de var blevet så stærke, at de kunne stå på egne ben, og de stiftede denne dag deres egen forening og meldte sig ud at Havnearbejdernes Forbund.

Foreningen talte ved starten 200 medlemmer, i 1902 var medlemstallet steget til ca. 300 og fra 1906 til 1914 var medlemstallet ca. 350. Foreningen, blev straks indmeldt i Dansk Arbejdsmands Forbund, men blev i forbindelse med havnestrejken i 1902 tvunget til at udtræde af Forbundet. Herom udtalte Forbundets formand Lyngsie sig på kongressen i juni 1902:

I beretningsperioden har vi beskæftiget os med havnearbejderne i Frihavnen, fået dem løst fra deres karakterbog og gjort dem til frie folk; det var noget, vi ikke fik lang fornøjelse af, eftersom havnearbejderne ved deres mislykkede strejke sørgede for, at de blev nødt til at melde sig ud af Dansk Arbejdsmands Forbund.

I de følgende år stod frihavnsarbejderne uden for såvel Dansk Arbejdsmands Forbund som Havnearbejdernes Forbund. På DAF's kongres i juli 1906 blev dette forhold drøftet, og det blev oplyst, at der i Frihavnen gik ca. 400 havnearbejdere, der havde fraskrevet sig retten til at være organiseret. Der blev fra kularbejdernes og havnearbejdernes repræsentanter stillet en resolution, der blev vedtaget af kongressen. Resolutionen lød således:

Kongressen henstiller til hovedbestyrelsen, at denne i forbindelse med havnearbejdernes bestyrelse undersøger om forholdene tillader det og tiden er inde til, at frihavnsarbejderne atter indtræder i Dansk Arbejdsmands Forbund.

Bestræbelserne medførte, at frihavnsarbejderne d. 1. juni 1907 genindtrådte i forbundet, og dermed kom frihavnsarbejderne ind i det samarbejde mellem de københavnske havnearbejdere, der i 1914 førte til dannelsen af Havnearbejdernes Fællesforbund. Det må dog bemærkes, at der var en strejke i Frihavnen 1913 til 1914, der gav det endelige stød til Fællesforbundets oprettelse. Det var en lang og trang vej for havnearbejderne i Frihavnen, inden de indså at vi er de stærkeste og opnår de bedste resultater, når vi følges ad!

Midt i dagens alvor skal der også nævnes en mere munter episode. Således forelå der på et bestyrelsesmøde i Havnearbejdernes Forbund i 1898 en skrivelse fra direktør Thielsen i Frihavnen om, at et medlem af havnearbejdernes bestyrelse havde truet med arbejdsstandsning, fordi der var stjålet 9 bajere fra et arbejds hold, og arbejdet ville ikke blive genoptaget, før de 9 bajere var kommet til veje. Historien melder ikke noget om, hvorvidt havnearbejderne fik deres bajere.

Det er desværre umuligt at referere til alt det, der skete i disse år, men det kan nævnes, at årene fra 1896 til Fællesforbundets stiftelse i 1914 var meget hårde år for havnearbejderne i Frihavnen - særligt fordi de stod alene!

Der var stor fattigdom blandt arbejderne, og det kostede umenneskelige afsavn, når der opstod konflikter; men trods dette kæmpede de videre. Vi må her på vor jubilæumsdag tænke tilbage på vore gamle kolleger, som lagde grunden til det, vi har i dag. Vi må tænke på, at skønt de led nederlag på nederlag, så fortsatte de kampen. Den vilje disse vore kolleger

havde til at forbedre deres kår var af en sådan karakter, at ikke mange af os i dag kan forstå den.

Det skal lige nævnes, selv om det ikke var en strejke i Frihavnen, at d. 3. februar 1898 udbrød der strejke blandt kularbejderne i anledning af indførelsen af mekaniske lossemidler; der blev strejket i 170 dage, men strejken blev tabt - den ny tid lod sig ikke standse!

Den store strejke 1913-14

Strejken i Frihavnen 1913-14 fortjener en særlig omtale.

Arbejdsforholdene i Frihavnen var uordnede og dårlige, og da havnearbejderne i Frihavnen søgte at få forholdene rettet, førte det til en overenskomst med Frihavnsledelsen; den blev godkendt af havnearbejderne, men Frihavns bestyrelse nægtede at godkende direktionens aftale.

Dette bevirkede, at der kort efter opstod uroligheder på arbejdspladsen. I oktober måned 1913 mødte selskabet med nye udkast til reglementariske bestemmelser for arbejdets udførelse - bestemmelser, der efter havnearbejdernes mening ville betyde en lønsenkning på ca. 4-500 kr. pr. mand pr. år. Dette kunne der derfor ikke opnås enighed om, og forhandlingerne afbrødes i slutningen af november; d. 22. december iværksattes derefter **strejke** - omfattende ca. 600 mand!

Arbejdsgiverne havde allerede inden strejkens iværksættelse averteret i alle landets blade med **tilbud om faste pladser og garanterede årsindtægter**, og tilgangen af skruebrækkere var enorm -. også fra udlandet! Forbundet gjorde op, at der efterhånden var ankommet 2300 skruebrækkere (!!!) - et stort antal blev sendt væk igen med forbundets hjælp, men der var altid nok til at udføre arbejdet. For at holde arbejdsvillige væk fra Frihavnen spredte Havnearbejdernes Forbund en mængde løbesedler med følgende tekst:

*Fra og med tirsdag d. 23. december 1913 er Frihavnen blokeret for tilgang af arbejdskraft. Konflikts årsag er Københavns Frihavn, der vil reducere de tidligere lønsatser med 400 til 500 kr. pr. mand. Endvidere skal der indføres et slavereglement - lig det der bruges i straffeanstalterne. Enhver ærekær arbejder, der ikke vil have skruebrækkernavnet heftet på sig, kan derfor ikke søge arbejde i Frihavnen, så længe konflikten varer. **Bliv ikke skruebrækker!***

Strejken løb til d. 7. juni 1914 - der blev i strejkeunderstøttelse udbetalt **kr. 8,00 pr. uge**.. Resultatet af strejken blev, at det oprindelige krav fra Frihavnen om reduktion med ca. 400 kr. pr. mand - eller en samlet sum på ca. 180.000 kr. blev nedbragt til ca. 20.000 kr., men strejkebryderne blev ikke fjernet fra Frihavnen.

Københavns Frihavn afgav en erklæring på, at ved nyansættelse af havnearbejdere i Frihavnen var det kun medlemmer af Havnearbejdernes Fællesforbund, der ville blive antaget, og såfremt der skulle antages løse arbejdere skulle det fortrinsvis være medlemmer af Fællesforbundet.

Trods den lange arbejdskamp havde havnearbejderne i Frihavnen ikke tabt modet, og de ønskede ikke at give op, men Dansk Arbejdsmands Forbund anså det for unyttigt at fortsætte strejken. Der blev kun antaget 200 havnearbejdere efter strejken, og ca. 400 skruebrækkere blev på arbejdspladsen.

Strejken fik også et efterspil på DAF's kongres i 1916, hvor det blev pålagt ledelsen, at den aldrig mere måtte afslutte en strejke forinden alle skruebrækkere var fjernet fra den strejkeramte virksomhed.

Under strejken var Havnearbejdernes Fællesforbund blevet stiftet - det skete d. 1. februar 1914. På dette møde blev vedtaget en resolution, som fortjener at nævnes:

Havnearbejdernes Fællesforbund samlet til konstituerende generalforsamling i Gothersgades Eksercerhus søndag d. 1. februar 1914 udtaler sin tak til Social-Demokraten og hele den socialistiske presse i provinsen og i udlandet for den udmærkede holdning og støtte under strejken i Frihavnen, og nedlægger samtidig en harmfuld protest mod kapitalistpressens usandfærdige og hadefulde angreb på arbejderne - særlig også mod den giftige måde, hvorpå Ekstrabladet i en artikel d. 28. januar har søgt at komme de strejkende til livs og berøve dem den offentlige menings sympati.

Den store omtale af strejken 1913-1914 er gjort, fordi vi mener, at denne strejke er vendepunktet i Frihavnsarbejdernes historie - hvor havnearbejderne lærte, at **sammenhold er den eneste måde at forbedre sine kår på!**

Stadig uro!

I årene fra 1914 til 1919 var der mange spredte strejker i Københavns Havn. Den 13. maj 1919 afholdtes en generalforsamling i Fællesforbundet ang. afblæsning af en strejke - og en af betingelserne herfor fra havnearbejderside var krav om, at skruebrækkerne, der var antaget i 1913, skulle fjernes fra Frihavnen! Den ny overenskomst bragte dog ikke dette i orden.

Senere på året erklærede disse skruebrækkere sig villige til at forlade Frihavnen mod at blive optaget i DAF; dette nægtede Havnearbejdernes Fællesforbund men erklærede samtidig, at forbundet ikke havde noget imod, at skruebrækkerne blev optaget i et andet forbund. Efter anmodning fra hovedledelsen i DAF blev skruebrækkerne så optaget i Lager- og Pakhusarbejdernes Forbund.

Da disse snyltere skulle drage af gårde, gik arbejdsgiverne helt amok - ja, tænk, de samme mennesker, som sendte nød og elendighed over de organiserede havnearbejdere, udbetalte nu uden at blinke 3000 kr. pr. mand, så staklerne ikke skulle lide nød!!

Med skruebrækkernes fjernelse var et sort kapitel i Frihavnsarbejdernes historie afsluttet!

Kort efter at den nye overenskomst var afsluttet, opstod der igen strejker, men da de omfattede hele havnen skal det kun nævnes, at Kongens Foged d. 11. juni 1919 stillede hos Havnearbejdernes Fællesforbund for at gøre krav på 800.000 kr., som Fællesforbundet var idømt for ulovlige arbejdsstandsninger. Havnearbejdernes Fællesforbund blev erklæret fallit, og de store fordringer blev aldrig betalt.

Der blev dannet et nyt forbund under navnet Dansk Transportarbejder Forbund, hvor også havnearbejderne i Frihavnen var medlem.

”Samfundshjælperne”!!

Året 1920 blev heller ikke et fredeligt år; der var generalstrejke og andre strejker på stribe, og arbejderne blev idømt bøder, der siger Spar To til dem, vi kender i dag. (Arbejdsgiverne har jo alle dage haft venner, når arbejderne skulle ned med nakken).

Det ny Transportarbejder Forbund blev idømt en bøde på 300.000 kr. - Sømændene 400.000 kr. og Søfyrerbøderne 300.000 kr.

I 1920 opstod der en ny slags skruebrækkere med det fine navn "Samfundshjælper" - også en arbejdsgiveropfindelse for at ødelægge arbejderne. Skruebrækkerne fortsatte deres arbejde som villige håndlangere også under storlockouten i 1922. Fra 1925 til jubilæumsåret 1967 har der været adskillige strejker, men ikke af lang varighed.

Kaffestuerne!

Omkring 1930 blev der indledt forhandlinger om klubbens overtagelse af kaffestuerne; meningen med overtagelsen var, at der herigennem skulle skaffes midler til klubbens faglige og sociale arbejde samt til fester, såsom juletræ, andespil og lign.

Kaffestuerne, der blev overtaget, var den såkaldte "Grotten" på østmolen - nu den sydlige ende af Pakhus 2, der var Røde Mølle for enden af Pakhus 44 - nogle dårlige og uhyggelige lokaler. Røde Mølle blev nedlagt i 1951 og "Birkely" åbnet, ligeledes var der i 1950 åbnet et marketenderi i Pakhus 52.

Ved overtagelsen af kaffestuerne fik vi også Vagtbygningen med; når vi mindes Vagtbygningen - både kaffestuen og mønstringsstuen og sammenligner det med det, som vi har i dag, er det vel først, at det går op for os, hvad det egentlig var, arbejdsgiverne tillod sig at byde deres arbejdere. Så vi må konstatere, at det er gået den rigtige vej!

I 1937 købte klubben "Capella" og drev den som restauration og marketenderi til 1954, hvor vi solgte "Capella" til Frihavnen. Restaurationen blev nedlagt, men klubben driver stadig marketenderiet.

Det faglige arbejde

I februar 1940 vedtog klubbens generalforsamling, at nævnsmændene skulle arbejde på at få dyrtiden omregnet til et procenttillæg af akkorderne - det lykkedes dog **først i 1964!**

Fa generalforsamlingen **i februar 1940** blev det ligeledes vedtaget, at der skulle arbejdes på, at havnearbejderne skulle have ugentlig afregning og fastere tilknytning til Frihavnen.

Endnu i 1967 er det ikke sket ..... dette til trods for, at bogstavelig talt alle andre kategorier af de ved KFA beskæftigede er fast ansat, hvad enten det er kranførere, udleverere, formænd, vejere, afskrivere eller kontorfunktionærer.

Havnearbejderne, der udfører den egentlige godsekspedition, må stadig vente..... hvor længe??

Efter krigens afslutning begyndte de nye transportformer at vise sig; først kom de såkaldte "Salmebøger à ca. 1 ton stk., senere kom pallets og lukkede containers. Disse nye transportformer medførte igen nye metoder såvel i land som ombord, og Frihavnen anskaffede Lifter. Disse blev i de første par år kørt af maskinarbejdere, hvorfor vi rejste krav om, at dette arbejde tilkom havnearbejderne. Fra nytår 1951 fik vi arbejdet overladt, og siden er lifternes antal forøget til ca. 60 stk.

Da de nye transportformer blev mere og mere aktuel, så vi med bange anelser på vore beskæftigelsesmuligheder, idet vi forudså, at vore medlemmer ville blive arbejdsløse. Vi lavede derfor forskellige former for protester og prøvede at påvise, der stadig skulle bruges det samme antal havnearbejdere. Der blev afholdt besigtigelser, og der faldt voldgiftsdomme - men alt gik os imod, og vi tabte alle disse sager på striben. (Vi var i samme situation, som da havnearbejderne i 1896 nægtede at anerkende mekaniske losse- midler)!!

Men da vi så, at de nye arbejdsmetoder var kommet for at blive, var der ikke andet at gøre end at tilpasse sig og få det bedst mulige ud af de mekaniske hjælpemidler. Dette er gjort i den udstrækning, det var muligt.

Da vi måtte anerkende den nye tid både på godt og ondt, begyndte vi at spekulere på, hvordan vi bedst gik vore kollegers ærinde. Her fandt vi ud af, at det gjaldt om at være godt orienteret om alt, der angik vore regnskaber, så vi ved overenskomstforhandlingerne stod godt rustet. Det første der blev gjort var derfor påbegyndelse af statistik og dermed kontrol med, hvor vi i særlig grad skulle sætte ind ved forhandlingerne. Det skulle ikke være sådan, at vi sloges om bagateller medens de store sager blev overset!

Efterhånden som vor viden steg, blev vi klar over, at skulle vi fortsætte ad de baner, så krævede det mere tid end nævnsmændene kunne afse, hvis de samtidig skulle passe deres arbejde på skibene.

Fastlønnen ballademager!

Der blev derfor stillet forslag om en fastlønnen nævnsmand, men forslaget blev stemt ned; det var endnu ikke rigtigt gået op for kollegerne, hvilken vigtig sag dette var.

På generalforsamlingen i august 1956 blev forslaget stillet igen og blev denne gang vedtaget ved afstemning, hvorefter den første fastlønnede nævnsmand trådte i funktion om efteråret.

Havde kollegerne ikke tiltro til, at det nye system med fast nævnsmand skulle være til større gavn, så var til gengæld Frihavnen ikke i tvivl om, hvad det kunne komme til at betyde. Aldrig så snart meddelelsen var givet til Frihavnen, indløb selskabets protest herimod med

krav om, at klubben skulle anerkende ulovligheden af at ansætte **en fast ballademager** som de kaldte den fastlønnede nævnsmand.

Men det var jo slet ikke det, der var galt. Nej, Frihavnen vidste, at havnearbejderne nu forsøgte at få fat i den rigtige fremgangsmåde til gavn for medlemmerne!

Klubben blev på Frihavnens foranledning slæbt fra møde til møde med påstand om, at nævnsmanden skulle væk. Vi nægtede og påstod med forbundets bistand, at det var fuldt lovligt med en fastlønnet nævnsmand. Efter 1 års tovtrækkeri blev vi tilsagt til formøde i Den faste Voldgiftsret ang. KFA's krav om at få nævnsmanden væk. Selskabet var på dette møde tilmed så aggressiv at kræve, at det fik andel i de penge, som nævnsmanden blev aflønnet med. Kunne de få det, regnede de med, at ordningen faldt til jorden.

Da direktøren for Arbejdsgiverforeningen stillede spørgsmålet om, hvor de penge egentlig kom fra og fik oplyst, at det var tilbageholdt løn fra havnearbejdere, blev han gal på Frihavnen og spurgte, om de egentlig vidste, hvad det var de ville, for det var vel ikke deres mening, at Frihavnen ville gøre krav på havnearbejdernes penge. Direktør Allan Rise beklagede, at denne sag var rejst på et sådant grundlag. Siden har vi intet hørt om denne sag, men havde Frihavnen ikke trådt sådan i spinaten, er det ikke helt klart, hvordan udfaldet var blevet!

I 1964 udvidede klubben til 2 fastlønnede nævnsmand, da vi regnede med, at der kunne sættes endnu mere ind på at forbedre arbejdsforholdene, lige som den nye tid stadig pressede på og skabte flere og flere problemer, som det var af afgørende betydning at kunne følge. Vi fik i 1964 om foråret den hollandske båd "Minos", der delvis var bygget til pallets og containers; den er senere afløst af en endnu mere avanceret båd "Dania". Men ikke alene Hollænderne tager de nye ideer op - både ØK, Moore & McCormack, Svenskerne og snart de fleste andre skibe, der anløber Frihavnen, er nu mere eller mindre mekaniseret og bygget til containers.

Sociale forbedringer

Inden for klubbens rammer har vi i de senere år prøvet på at udbygge de sociale ting, såsom hjælp under sygdom, hjælp ved dødsfald, tilskud til uddannelse samt julehjælp til vore gamle veltjente kolleger.

Sygehjælpen ydes gennem et d. 1. marts 1966 oprettet Sygehjælpsfond, og midlerne tilvejebringes gennem tilbageholdelse af 3 øre pr. arbejdstime; der er således tale om hjælp til selvhjælp gennem et godt sammenhold.

Hjælpefondet yder hjælp ved dødsfald, lige som kolleger der vil dygtiggøre sig på forskellige kurser kan få støtte herigennem. Sidst men ikke mindst yder Hjælpefondet julehjælp til vore ældre og syge medlemmer. I Samarbejde med KFA har vi haft vore ældre afgangskolleger på besøg her i Frihavnen, så de kunne se deres gamle arbejdsplads og bagefter i et par timers samvær opfriske gamle minder.

Dette arrangement var så vellykket, at vi håber, det vil blive en tradition.

Når vi tidligere har omtalt vore hårde kampe mod KFA, skal vi ikke undlade at bemærke, at Københavns Frihavn ikke mere er den stupide arbejdsgiver, som før i tiden. Det er heldigvis gået den vej, at man i KFA har indset, at man kommer længst ad forhandlingens vej. I de senere år er der kommet en direktion med impulser ude fra, og vi andre har vel også forandret os - såfremt det kan lade sig gøre vil vi også helst løse problemerne på fordragelig vis.

I denne korte beretning i anledning af 50-års jubilæet har vi valgt ikke at nævne navne - hverken fra gammel eller ny tid; når ingen er nævnt, er ingen glemt, og alle der har været med gennem årene har vel gjort deres til, at det er gået fremad, selv om skridtene nogle gange har været små.

Af afgørende betydning har ligeledes været vort samarbejde med Havnearbejdernes Fællesforbund, som gennem årene har støttet os på en god og kammeratlig måde - en støtte som vi herved siger tak for, idet vi samtidig håber, at samarbejdet yderlig må befæstes i de kommende år, hvor vi står overfor meget store opgaver.

Havnearbejdernes Klub FRIHAVNEN